

- Postimees [Arvamus](#); 03.05.2019
- Mark Goldfelder ja Allan Puur: 1850–99 sündinud naiste emaduslugude analüüs

Mark Gortfelder ja Allan Puur: 1850–99 sündinud naiste emaduslugude analüüs

19. ja 20. sajandi esimesel poolel läbis põhja- ja läänepoolsem Euroopa demograafilise ülemineku, mille käigus asendus traditsiooniline rahvastikutaastetüüp nüüdisaegsega. Täpsemini said üleminekueelselt Euroopa naised keskmiselt 4-5 last, kellest pea pooled surid enne täisiga. Ülemineku lõpuks aga oli sündimus langenud kahe lapseni naise kohta ning suremus lapseas muutunud haruldaseks, kirjutavad Mark Gortfelder ja Allan Puur ajakirja Tuna tänavuses 1. numbris.

Varasemalt Eesti sündimusüleminekut lahanud uurimistööd on näidanud, et Eesti oli üks varasema sündimuslangusega ühiskondi maailmas. Need tööd on aga põhinenud statistilistel koondandmetel. Käesolev artikkel aga lahkab Eesti sündimusüleminekut individuaalandmetega, mis võimaldab protsessi uurida nüansirohkemalt. Täpsemini analüüsitakse 1850-99 sündinud Eesti naiste emaduslugusid, mis pärinevad Eesti sõjaeelsest pereregistrist.

Tulemused näitavad, et Eestis oli vastavates aastakäikudes väga kõrge lastetute naiste osakaal – 1850. aastatel sündinud naistest jäi lastetuks viiendik, 1890. aastate lõpul sündinutel oli see osakaal kasvanud 30%-ni. Seejuures tõusis vallalisusmäär vähem, mis näitab, et ka paljud abielupaarid hakkasid teadlikult lastesaamisest hoiduma. Analüüsitavates sünnipõlvkondades langes keskmine laste arv nelja lapse lähedalt kahe lapseni. Kolmandik sellest langusest tuleneski lastetute osakaalu tõusust. Ülejäänu oli tänapäevase pereplaneerimise leviku tulemus, kui naised hakkasid teadlikult oma laste arvu piirama. Alates 1870. aastatel sündinud naiste põlvkondadest on näha kahelapselise peremudeli teket, mis on nüüdisaegse rahvastikutaastetüübi alus.

Kuna 1850. aastate põlvkondade keskmise laste arvu juures on juba näha langustrendi viib see järelduseni, et sündimusülemineku algus Eestis jääb 1830.-40. aastatel sündinud aastakäikudesse, mida kahjuks pereregistriga me vaadelda ei saa. Lisaks pidades silmas võrreldes tänasega kõrgemat suremust, on selge, et sündimus langes alla taastetaseme juba 1870. aastate lõpu põlvkondades ning sajandi lõpul ilmavalgust näinud naiste sündimus jäi taastetasemest juba enam kui veerandi jagu allapoole.

Sünniajastuse vaatest analüüsi kolme sündimust vähendavat strateegiat: lapsesaamise edasilükkamist, sünnitusea varasemat lõpetamist ning sündidevaheliste ajavahemike pikendamist. Tulemustest selgub, et vaatluse all olevate Eesti naiste jaoks oli kõige olulisem sündimust piirav strateegia sünnitusea teadlik lõpetamine enne loomuliku viljakuse kadu. Sünnitusea edasilükkamise ja pikemate sünnivahemike roll oli marginaalne ja mõjus ainult 1880.-90. aastatel sündinud naistel. Võrdlus 18. sajandi lõpu Eesti naise emaduslugudega viib järeldusele, et 19. sajandi esimese poole sünnipõlvkondades toimus esimene sünnivahemike hajutamise laine, mis oli ilmselt peamine tegur, mis panustas sündimuse langusesse demograafilise ülemineku algul.

Mark Gortfelderi ja Allan Puuri täispikka artiklit loe ajalookultuuri ajakirja Tuna selle aasta 1. numbrist.

<https://arvamus.postimees.ee/6674918/mark-goldfelder-ja-allan-puur-1850-99-sundinud-naiste-emaduslugude-analuus>